

KLÁRA TRSKOVÁ / 29. 6. 2023

Každý den odvahu a Sergej Machonin

„A pak už nám lupne v bedně. Je nějaká hospoda na konci světa, ale uprostřed tohoto života. A napadne nás, že je nejlepší vzít kvér a postřílet to. Třeba jsou kolem nás samí zrádci pravého, skutečného, čestného života.“ (S. Machonin: Úryvek z posudku první verze literárního scénáře filmu *Každý den odvahu*)

Při příležitosti světové premiéry digitálně restaurovaného filmu *Každý den odvahu* (1964) na letošním ročníku karlovarského festivalu připomínáme postavu Sergeje Machonina. Poprvé se do prostředí československého filmu dostal již v roce 1948 jako jeden z mladých filmových literátů pod vedením Jiřího Hájka a Romana Hlaváče (pod vlivem zážitků z koncentračního tábora Sachsenhausen tehdy ještě tvořil v poúnorovém budovatelském duchu).^[1] V šedesátých letech pak jako překladatel z několika jazyků, redaktor, spisovatel, kritik a dramaturg výrazně přispěl ke „kvasivému procesu v umění a ostatních duchovních disciplínách“.^[2] A to nejen skrze přímé debaty v okruhu lidí, se kterými cítil spřízněnost, ale především prostřednictvím působení v *Literárních novinách*, ať již vlastními texty, nebo pracemi dalších autorů a autorek, které kolem tehdy vlivného media dokázal soustředit.

Všechny filmy, na kterých Sergej Machonin v druhé polovině šedesátých let ve Filmovém studiu Barrandov pracoval, vznikly v tvůrčí skupině Ladislav Novotný – Bedřich Kubala. Skupina věnující se v této době existenciálně laděným narativům měla stálou základnu spolupracovníků, mezi nimiž byli například Antonín Máša, Evald Schorm nebo Jan Čuřík.^[3] Dramaturgická praxe se ve Filmovém studiu Barrandov po roce 1962 značně individualizovala a jednotlivé tvůrčí skupiny získaly větší autonomii.^[4] Filmy tehdy mnohdy vznikaly jako výsledek intenzivního kolektivního dialogu názorově blízkých umělců a intelektuálů. Machoninův vklad je přímo uveden až u pozdějších snímků tvůrčí skupiny. Ve filmu *Bloudění* (1965) figuruje jako dramaturg, v

Návratu ztraceného syna (1966) jako spoluautor scénáře a ve snímcích *Hotel pro cizince* (1966), *Dívka s třemi velbloudy* (1967) a *Zabil jsem Einsteina, pánové...* (1969) opět jako dramaturg. Do dialogu se členy štábu a hereckým obsazením filmu *Každý den odvahu* ale vstoupil velmi pravděpodobně již dříve. (Přinejmenším od roku 1961 Sergej Machonin totiž jako divadelní kritik pravidelně recenzoval hry režírované Janem Kačerem v ostravském Divadle Petra Bezruče.^[5] Kačer si později zahrál v Mášově a Čuříkově *Bloudění* a s Janou Brejchovou pak ztvárnil ústřední hereckou dvojici v *Návratu ztraceného syna* i ve snímku *Každý den odvahu*.)

Je těžké odhadnout, nakolik Machoninovy reflexe systému inspirovaly Schormův film z roku 1964. Víme však to, že Machonin na první verzi literárního scénáře *Každý den odvahu* vypracoval posudek. Jeho text je velmi expresivní, některé části se blíží až manifestu, Mášův scénář tu recenzentovi slouží spíše jako odrazový můstek k vlastním úvahám: V posudku si například neodpustil kritiku „pokřiveného života, který žijeme a který se vydává za socialismus“. Machoninova vyjádření tu zaznívají sice stále ještě „uvnitř systému moci, ale už s deklarovanou vůlí vyrvat se z něho ven.“^[6]

Poznámky:

[1] Popřevratové období zpětně Sergej Machonin hodnotil takto: „Dnes – a už vlastně bezmála půl století – svou alternativu ‚budování socialismu‘, zvolenou tak samozřejmě po válce a lágru, cítím jako neuralgické místo, bolavý pás, několikaletou spasmatickou zónu života, která má, jak vyplývá ze všeho předchozího v mém curriculum, svá zdůvodnění. Jenže jak se ukázalo, samé dobré důvody, které neobstály.“ In: Sergej Machonin, *Příběh se závorkami (Alternativy)*, Brno: Atlantis 1995, s. 186.

[2] Tamtéž, s. 226.

[3] Tvůrčí skupina Ladislav Novotný – Bedřich Kubala přešla do Filmového studia Barrandov v roce 1956 z Československého armádního filmu. Podle dohody s ČSF musela jednou ročně natočit film s armádní tematikou, ale v šedesátých letech armádní náměty opustila a věnovala se látkám nové vlny. In: Petr Szczepanik, *Továrna Barrandov: Svět filmařů a politická moc*, Praha: Národní filmový archiv 2016, s. 102.

[4] Tamtéž, s. 286.

[5] Tereza Pokorná, Barbora Topolová (eds.), *Sergej Machonin – Šance divadla*. Praha: Divadelní ústav 2006, s. 432–443.

[6] Sergej Machonin, c. d., s. 229–230.